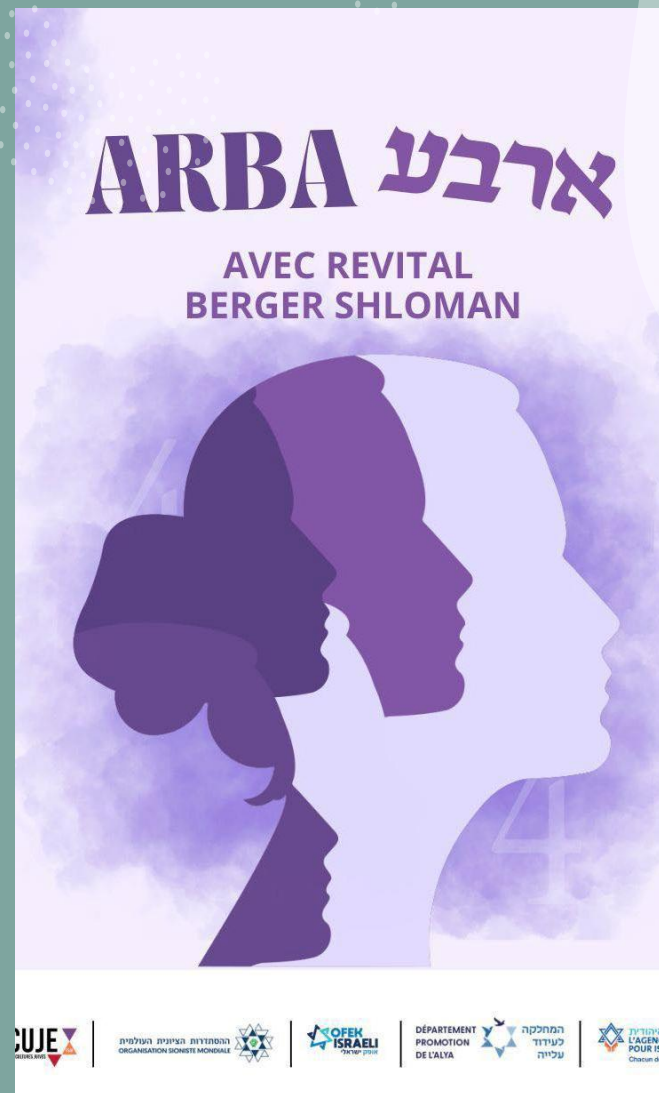

ארבע 3

LA FEMME PIONNIERE
אנו באנו ארצה

Femme Sioniste אישה ציונית

• הן עבדו את האדמה, עסקו בפעילות צבורית, בנו בתי ספר, כתבו בשפה העברית, סללו כבישים, פרצו דרך לנשים וגלו גבורה שרשמה אותן לעד בהיסטוריה. היום אנחנו נלמד על נשים בולטות בתולדות הציונות בארץ ישראל, לכל אחת יש דרך אחרת לגלות את ארץ ישראל, לכל אחת יש אפי שונה וכלן נשים מרשימות, אמיצות, יצירתיות ופטריוטיות גדולות

• Elles ont cultivé la terre, s'occupé les services publics, construit les écoles, écrit en hébreu, tracé des routes, ouvert la voie aux femmes et fait preuve d'un héroïsme qui les a inscrites à jamais dans l'histoire. Aujourd'hui, nous allons découvrir des femmes remarquables de l'histoire du sionisme en Terre d'Israël. Chacune a exploré la Terre d'Israël à sa manière, chacune a un caractère unique, et toutes sont des femmes impressionnantes, courageuses, créatives et profondément patriotiques.

•

אישה. מילה. שפה. אדמה. אמונה

.La Sinquième Femme

- חנה (אניקו) סנש, נולדה בבודפשט לאבא בלה שהיה עתונאי, סופר ומחזאי, ולאמא קתרינה, שנאלצה לגדל את חנה ואחיה גיורא (ג'ורי) (לבדה בעקבות מות האב שנפטר כשחנה הייתה רק בת שש. במו יהודיה-הונגרית מן המעמד הבינוני הלכה חנה לגימנסיה כללית, אך פגשה גם אנטישמיות שהפכה אותה לציונית נלהבת.

- בגיל 18 עלתה לבדה לארץ ישראל והחלה ללמד בבית הספר החקלאי בנהלל. בסיים למודיה שם, עברה לקבוץ שדות-ים הסמוך לקיסריה. שם כתבה את שירה המכר ביותר הליכה לקיסריה. אחרי שהמלחמה מתחילה וחנה שומעת מה קורה ליהודים היא נותבת רק בעברית ביומנה הפרטי. צריך לזכר שרק כשעלתה ארצה היא התחילה ללמד עברית זאת שפה חדשה בשבילה.

- המעבר משפת אמה לשפת עמה סמן שנוי גדול יותר, שיהפך את סנש לימים לסמל כלל-ישראלי. בסוף 1943 הצטרפה לאמוניהם של צנחני הישוב, ובמחצית מארס 1944 צנחה עם עוד כמה מבני הקבוצה (ביוגוסלביה. בשלושה חדשים סבבה ביערות קרואטיה, מחכה להזדמנות לחצות את הגבול להונגריה שהיתה היעד שלה. בקרואטיה כתבה את "אשרי הגפרור", שאת הפתק שעליו נכתב נתנה לעמיתה, הצנחן ראובן דפני.

Bénie soit l'allumette qui a brûlé et éclaté les cœurs.

Bénie soit la flamme qui a brûlé dans les secrets des cœurs.

Bénis soient les cœurs qui ont su s'éteindre avec honneur.

Bénie soit l'allumette qui a brûlé et éclaté les cœurs.

אֲשֵׁרִי הַגָּפְרוּר שֶׁנִּשְׂרַף וְהֵצִית לְהַבּוֹת.
אֲשֵׁרִי הַלְּהָבָה שֶׁבָּעָרָה בְּסִתְרֵי לְבָבוֹת.
אֲשֵׁרִי הַלְּבָבוֹת שֶׁיָּדְעוּ לְחַדֵּל בְּכָבוֹד.
אֲשֵׁרִי הַגָּפְרוּר שֶׁנִּשְׂרַף וְהֵצִית לְבָבוֹת.

אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות.
אשרי הלהבה שבָּעָרָה בסִתְרֵי לְבָבוֹת.
אשרי הלבבות שיָדְעוּ לחַדֵּל בְּכָבוֹד.
אשרי הגפרור שנשרף והצית להבות.

סר צילום 27, 1944

- המיתוס לגבי מעמד האשה בתקופה המגדרת כ"דור החלוצים", היה שבתקופה זו היה שיון בין גברים לנשים אך הפער בין תמונת החזון למציאות היה שונה.
- אנו קוראים זאת לאחר קריאת יומנים, אוטוביוגרפיות, מכתבים, רשימות ותעודות שונות שהשתמרו בספריות ובארכיונים שונים של הנשים באותה תקופה
- אנחנו יודעים שהנשים החלוצות היו שתפות לבנית הישוב החדש בארץ ישראל ועדין לא זכו למקום השווה בפוליטיקה ובתפקידי הנהול בקבוצים ובארגונים השונים
- הגברים נתנו להן מעמד של עזרת נשים והן נשארו בתפקידים במשק הבית וגדול הילדים כשהגברים יצאו לעבד בחקלאות ויצאו מהבית

Égalité non égale •

הרצל אמר

- Dans le sionisme, la question des femmes est déjà pratiquement résolue. Au Congrès de Bâle, des déléguées étaient présentes, jouissant des mêmes droits. Le sionisme, en tant que mouvement culturel, est lié à tous les autres mouvements culturels. Il constitue une entreprise culturelle à part entière, visant à faire naître une vie nouvelle sur une terre au passé glorieux, à élever de larges pans du peuple à un niveau moral et esthétique supérieur. Toute invention issue de la culture moderne est un moyen auxiliaire pour la réalisation de l'idéal sioniste.

- בציונות כָּבֵר נִפְתָּרָה לְמַעֲשֵׂה שְׂאֵלַת הַנָּשִׁים. בְּקוֹנְגְרֵס בָּאָדֶל נִכְחוּ גַם נָשִׁים-צִירוֹת, בְּעֵלּוֹת שִׁוּוּי-זְכוּיוֹת. הַצִּיּוֹנוֹת בְּתוֹרַת תְּנוּעַת-תְּרַבּוּת קְשׁוּרָה בְּכֹל שְׂאֵר תְּנוּעוֹת הַתְּרַבּוּת. זֶהוּ מִפְּעַל תְּרַבּוּתִי מְבֹהֵק, לְעוֹרֵר חַיִּים חֲדָשִׁים עַל קֶרְקַע בְּעֵלְת עֶבֶר גְּדוֹל, לְהָרִים שְׂכָבוֹת עֲמֻמִּיּוֹת נִרְחָבוֹת אֶל רָמָה מוֹסְרִית וְאֶסְתֵּטִית גְּבוּהָה יוֹתֵר. כָּל הַמְּצָאָה, הַבָּאָה מִבֵּית הַמְּלָאכָה שֶׁל הַתְּרַבּוּת הַחֲדִישָׁה, הִיא אֲמֻצָּעִי-עֶזֶר לְהַגְשַׁמַּת הָרַעְיוֹן הַצִּיּוֹנִי.

בית ספר לעלמות חנה מייזל שוחט

La Ferme des Jeunes Filles Maiden Farm

- Une école d'agriculture pour femmes fondée par Hannah Meisel en 1911 au bord du lac de Tibériade.
- La ferme avait pour but d'éduquer et de former les femmes aux travaux agricoles – culture de légumes et élevage – ainsi qu'à la gestion du foyer : cuisine, ménage et couture. Créée avec le soutien d'Arthur Ruppin, la ferme visait à diversifier l'économie agricole par la culture de légumes et l'élevage, et à former les jeunes filles à devenir des agricultrices capables d'assister les agriculteurs. Chaque année scolaire durait deux ans. La Ferme des Jeunes Filles a existé jusqu'en 1917 et a accueilli environ soixante-dix élèves.
- Contrairement à la ferme de Kinneret, la Maiden Farm n'avait pas pour vocation de fournir du travail aux femmes, mais plutôt de les former aux travaux agricoles et à la gestion du foyer. Avant tout, Meisel souhaitait former une « femme simple et travailleuse ». Son objectif était d'inculquer aux jeunes filles juives le sens de l'ordre, de la propreté et de la méthode.

מניה שוחט
בין נשים לגברים
גברת גיבורה

האם אישה יכולה להלחם
כמו גבר?

Une femme peut-elle se
battre comme un
homme ?

מי זו מניה שוחט: דודה ישראלית טובה, מהפכנית רוסייה נועזת, או רוצחת?

מְנִיָּה וִילְבוּשְׁבִיץ נולְדָה בְּרוֹסְיָה לְמִשְׁפָּחָה גְּדוֹלָה אֲךָ מְפֹצֵלֶת: אָבִיהָ הָיָה דָּתִי אָדוּק בְּנִגּוּד לְאִמָּה שֶׁהֶאֱמִינָה בְּהִשְׁכָּלָה כְּלָלִית וּבִקְשָׁה לְהֶעֱנִיק לִילְדֵיהָ אֶת הָאֲפֻשְׁרוֹת לְחִיּוֹת חַיִּים פְּתוּחִים, בְּחֻבָּרָה הַלֵּא יְהוּדִית. לְאָבִיהָ שָׁל מְנִיָּה הָיְתָה טַחְנַת קֶמַח, וְהִילְדָה הִרְבֵּתָה לְשַׁחֵק עִם יְלָדֵי הַגּוֹיִים. עִם אֶחָד מֵהֶם הִתְיַדְדָה בְּמִיחָד, עַד שִׁיוּם אֶחָד גָּלְתָה שָׁגָם חֻבְרִיָּה הַקְּרוֹבִים לְכְאוּרָה הֵם אֲנִשְׁטֵי־שְׁמַיִם גְּמוּרִים

בֵּת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה, הִיא בְּרָחָה מֵהַבֵּית, הַגִּיעָה לְלוּדָג', הַתְּחַפְּשָׁה לְפוֹעֵל, וּמְצָאָה עֲבוּדָה כְּסֵפֶל. אַחֲרֵי שְׁנַת־פָּסָה וְהַחֲזָרָה לְמִשְׁפַּחְתָּה הַמְּשִׁיכָה מְנִיָּה לְהִתְעַנֵּן בְּהַבְדִּילִים שֶׁבֵּין עֲנִיִּים לְעֲשִׂירִים וּבֵין פּוֹעֲלִים יְהוּדִים לְרוֹסִים. לְאַחַר שֶׁהִפְיָרָה פְּעִילִים חֻבְרַת־יִים בְּעֲלֵי הַשְּׁקֵפֶת עוֹלָם מֵהַפְּכָנִית, הִחֲלָה לְהִשְׁתַּתֵּף בְּפִעִילוּיּוֹת הָאֲסוּרוֹת: חוּגֵי עֶרֶב, מְפֻגָּשִׁים חֲשָׁאִיִּים, הַפְּצַת סִפְרוֹת לֹא חֻקִּית. הִיא עֲבָרָה לְמִינְסֶק, שָׁם גָּרָה בְּבֵית אַחִיהָ, וְעִסּוּקֶיהָ הַמְּחַתְרֵתִים הִתְרַחְבוּ, עַד שֶׁנִּכְלְאָה. אֶחָד מִחוּקְרֵיהָ יָצַר אֶתָּה קֶשֶׁר קְרוּב מְאוּד, שֶׁנִּמְשָׁךְ שָׁנִים וְהִשְׁפִיעַ עֲמֻקּוֹת לֹא רַק עַל הַחַיִּים שָׁל שְׁנֵיהֶם, אֲלָא עַל הַמְּצִיאוֹת הַפּוֹלִיטִית בְּרוֹסְיָה כְּלָה!
הָיָה זֶה רֹאשׁ הַמְּשֻׁטָּרָה הַחֲשָׁאִית הַצָּאֲרִית שָׁל מוֹסְקוֹבָה, אָדָם בְּשֵׁם סְרֵגִי דוֹבְאֵטוֹב, שֶׁהִתְמַנֶּה לְיָמִים לְרֹאשׁ הַמְּשֻׁטָּרָה הַחֲשָׁאִית שָׁל רוֹסְיָה כְּלָה.

מניה שוחט 1878-1961

ISRAEL - MANIA SHOCHAT

0.40 ישראל

60 שנה להשומר

60TH ANNIVERSARY
OF "HA-SHOMER"

• בתחלתו של הקשר זובאטוב עושה מניפולציה על מניה. בתמורה לעזרה שלה הוא עזר לה בחשאי להקים אגודי פועלים יהודים בלתי תלויים. השלטון רצה שהפועלים יעסקו במאבק כלכלי במקום בפעילות פוליטית מהפכנית. "אני מבטיח לך שבאשר המהפכנים שלך יתפסו את השלטון, הם יהיו אכזריים בפלים, ונהרות דם ישטפו את רוסייה", אמר לכאורה זובטוב למניה, וגם הסביר לה את השני בינו לבינה: "אני ממלא את חובתו של האדם הרוסי החושב. בנושא זה לא תהיה לעולם תמימות דעים בינינו, את פיהודיה לעולם לא תביני זאת."

• שוב נוכחה מניה בפער שאין לגשר עליו בין יהודים לרוסים. "הפועל היהודי נמצא בתחתית עולם היצור ברחבי אירופה,"

• פעמים לארוך הקשר שלה עם זובטוב החליטה מניה להרג אותו. היא ביניהם אמנם קשר קרוב, אולי אפילו אינטימי - רות בקי רומזת על האפשרות, אם כי אינה מציינת אותה במפורש - אבל בשחשה שבגד בה בגידה אידאולוגית, לא אישית, שלפה אקדח וירתה בו, אלא שמרב בלבול ומתח שכחה לדרוך את הנשק, והאיש נצל.

• ובכל זאת הרגה רוסי אחר: סוכן חשאי שהגיע אליה כדי לאתר בלי נשק שנשלחו לדירה שבה שהתה. בקר רוח ירתה בו, היא הייתה ידועה באמץ שלה וגם בחסר הרחמים

מניה בארץ ישראל, חלוצה, שומרת, חיילת פוליטיקאית

בחדשים הראשונים מניה לא אהבה את הארץ, המזרח נראה לה זר ורחוק ממנה. לבה נשאר ברוסיה עם החברים למהפכה שבדרך. אבל אחרי שיהושע חנקין לקח אותה אתו לסיור שנמשך כמה שבועות, משהו בתוכה השתנה, והיא השקיעה את בלה בבניית ההתיישבות בארץ ישראל. היא הגתה את רעיון הקולקטיב, מה שנהפך בעבר זמן לא רב לקבוץ, השיגה כספים מהברון רוטשילד, והיתה בין מיסדי כפר גלעדי ומראשי ארגון השומר. ב 1907 היא נסעה לאירופה לארצות הברית ולקנדה ושם למדה על צורות התיישבות קואופרטיביות, היא התחנתה עם ישראל שוחט והם מקימים את **הקולקטיב** בחוות אילניה, סגרה, את הארגון הסודי **בר גיורא** ואת ארגון **השומר** ב 1909

בזמן המנדט הבריטי 1920 היא מקימה עם בעלה וחברים נוספים את ארגון **ההגנה**, שמחליף את השומר ואת הגדוד העברי שהוא בוח העבודה החלוצי הם מקימי גם **את ועד הנגב** לישוב הנגב עם החברים רחל ינאית ויצחק בן צבי

מניה היתה גם פעילה בהעברת המודיעין אחרי פרעות יפו ויזמה הגעה של מעפילים מהצפון בשנות העשרים והשלושים יצאה לארצות הברית לגיוס כסף למפעל הציוני וגם היתה שתפת **להקמת בנק הפועלים**

לאחר מארעות תרפ"ט בקיץ 1929 החליטה שחט יחד עם חברים ותיקים מארגון "השומר", פי יש לפעל להדברות עם ערביי ארץ ישראל. שחט העלתה בפני דוד בן-גוריון תכנית להסדר עם הערבים, שהתבססה על ותור על הפונה ליצר רב יהודי בארץ ישראל. שוחט וחבריה הסכימו אף לקבל את הדרישה הערבית להקמת פרלמנט אחד, בו ייצגו האכלוסיות הערבית והיהודית באופן יחסי למספרם בארץ (באותה תקופה היו בארץ 800 אלף ערבים ורק 150 אלף יהודים). בן-גוריון תקף קשות את תכניתה.

לא מפחדת מכלום

בתחלת שנות החמשים הרבו להזכיר את מניָה שוחט בְּעֵתוֹנִים. בעל המשמר תאר יצחק שדה כיצד חלצה משפחות יהודיות בודדות שחיו ביפו בין ערבים, "לבושה במדי הצלב האדום, בשקט ובאמץ בלתי מצוי", במעריב ספרו על כך ש"בימים הקשים ביותר של הקרבות והפגזות ירושלים הלכה לבקר את אחיה שהיה בהר הצופים, נשבתה על ידי הערבים שחקרוה, ורק לאחר חקירות ממשכות שחררה והחזירו אותה לקוי ישראל, בהתחשב עם גילה ומעמדה",

בראיון משנת 1985 ספרה אחיניתה של מניָה שוחט כיצד למדה אותה דודתה מהי גבורה: פעם אחת אספה האחינית במכוניתה נוסע ערבי. "מניָה שאלה אותי אם פחדתי ועניתי שלא. 'אם לא פחדת, אמרה מניָה, 'את לא גבורה. רק אם פחדת והתגברת, את ראויה למשהו...'"

אחר הקמת המדינה הצטרפה שוחט, כרבים מחבריה בקבוץ המאחד, למפלגת מפ"ם, אך נדחקה עם ישראל בעלה לשולי הפעילות וההשפעה הפוליטית. מניָה שוחט נפטרה בא' באדר ה'תשכ"א 1961 בתל אביב ונקברה בחלקת השומרים בבית הקברות בכפר גלעדי בעלה נפטר באותה שנה.

בשנת 1948 תיאר העיתון המשקיף, כיצד נעצרה מניָה שוחט בחיפה, לאחר שפסעה ברגל לעבר שכונה שגרו בה ערבים, כי מכוניתה התקלקלה. "שלושה ערבים הגיחו מולה ופקדו עליה להיעצר.

כשנשאלה לאן פניה מועדות בסביבה זו ובשעה זו, השיבה כי היא עושה את דרכה לכיוון בית החרושת לחוטי חשמל. הערבים ציוו עליה לגשת אתם למשרד הוועדה הלאומית הערבית לשם חקירה, ולאחר שסובבה כמחצית השעה עם שלושת המלווים בסמטאות הערביות, הועלתה לחקירה למשרד הוועדה הלאומית הערבית. לאחר החקירה, כשהוברר לערבים שלא היה בדעתה לבצע כל מעשה חבלה בסקטור הערבי, היא התכבדה בשתיית קפה שחור...

חלוצה על חלוצה. רחל ינאית בן צבי

La personnalité de Mania Shochat est l'une des plus marquantes de l'histoire du mouvement en Israël. Son caractère complexe symbolise la période de la Seconde Aliyah, où furent posées les fondations de la Terre d'Israël laborieuse et de ses valeurs. Nombreux furent les hommes vertueux issus de cette période, et Mania, qui possédait l'éloquence de la pensée et le courage de l'action, en est l'incarnation même.

C'est en effet Mania qui, avec une pensée profonde et une intuition remarquable, initia le premier collectif à Segera, jetant ainsi les bases du premier groupe syndical du pays. Avec Israel Shochat, elle fut l'une des premières « HaShomer » et l'âme vivante de ce mouvement, l'une des premières « Haganah » et une figure emblématique de la Seconde Aliyah. De son vivant, Mania devint une légende. Il est de mon devoir d'immortaliser son image

*אישיותה של מניה שוחט היא אחת
הבולטות ביותר בתולדות
תנועת-העבודה בארץ. דמותה
רבת-הפעלים יש בה כדי לסמל את
תקופת העלייה השנייה, עת הונחו
היסודות לארץ-ישראל העובדת
ולערכיה. רבים אנשי-הסגולה
שהצמיחה תקופה זו, ומניה, בעלת
מעוף המחשבה ותעוזת הביצוע,
היא המקורית שבאישיה.*

*הרי היתה זו מניה שיזמה, מתוך
מחשבה מעמיקה ולבטים נפשיים,
את הקולקטיב הראשון בסג'רה,
ובכך הניחה את היסוד לקבוצה
הראשונה בארץ. יחד עם ישראל
שוחט היתה מראשוני "השומר"
והרוח החיה שבו, מראשוני
ה"הגנה" ועלייה ב. 'עוד בחייה
נהפכה מניה לאגדה.*

תפילת האדם והאישה

Une prière d'un homme et une femme

רחל המשוררת

רק על עצמי לספר ידעתי
אבל בעברית מודרנית!
החלוצה הפיוטית
La Pionnière poétique

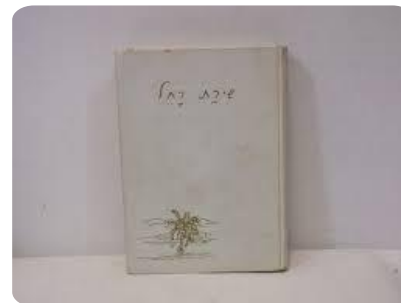
• רחל בלובשטיין סלע (1890-1931)

הייתה משוררת ומתרגמת, מהמשוררות המרפזיות והאהובות בשירה העברית, והמיצגת המבהקת של שירת העלייה השנייה. היא מפרת בשם העט "רחל" ובכינויה "רחל המשוררת".

• רחל נולדה ברוסיה למשפחה יהודית מסורתית משכילה, אחת מתוך 12 ילדים. בילדותה קבלה שעורי עברית, למדה בבית ספר יהודי ובגימנסיה, ובהשפעת אחיה הצטרפה לתנועת נער ציונית. בגיל 15 החלה לכתב שירים ברוסית, ושנה לאחר מכן התיימרה מאימה שנפטרה משפחה.

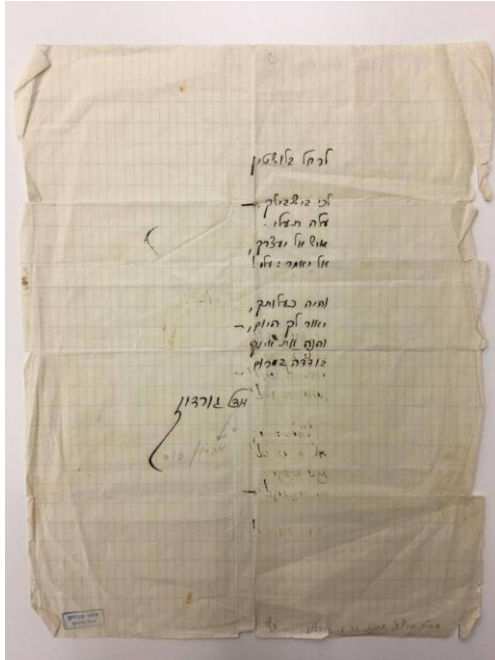
• בשנת 1909, בגיל 19, נסעה עם אחותה לאיטליה על מנת ללמד אמנות. בדרך בקרו השנים בארץ ישראל והחליטו להשאר ולותר על הלמודים. תחלה התמקמו ברחובות, וב-1911 עברה רחל ל"חנות העלמות" שעל שפת הנהרות, בשאיפה לעסק בחקלאות. בחנה נקשרה רחל לדמויות ציוניות בולטות, בהן ברל קצנלסון, א"ד גורדון וזלמן רוברטוב (לימים שז"ר) שהיה לאהובה.

• בשנת 1913 יצאה רחל ללמודי אגרונומיה בצרפת, לאחר שהם נסעה לרוסיה ונשארה בה עד תום מלחמת העולם הראשונה. שם ככל הנראה נדבקה במחלת השחפת. ב-1919 חזרה לארץ והתיישבה בדגניה, ליד הנהרות שכל כך אהבה, אולם אז התפרצה אצלה השחפת ולכן סלקה מהישוב.

בין השפה לאדמה

המהפכה הרוסית הכושלת של שנת 1905 ושכנעה את האחיות לבית בלובשטיין, רחל ושושנה, כי הגיעה השעה לשעה לעלות לארץ ישראל. הן בחרו לגור ברחובות, עם הברגנות היהודית-רוסית בארץ ישראל. ההתחלה החדשה שבקשו למצא בארץ לא הייתה ברורה. הקרבה לתרבות הרוסית שעל ברפיה התחנכו הבנות אכזבה אותן, והשפתים נדרו נדר בינו לבין עצמן: לדבר אך ורק בעברית. עם הזמן אפשרה רחל לעצמה הקלה מסימת ב והתירה לעצמה חצי שעה של רוסית בכל יום.

רחל למדה את העברית שלה גם מילדים בגן הילדים ויותר מאחר בשפגשה את הגורו הפילוסוף גורדון היא למדה ממנו עברית צחה וגם חלוציות!

היא בוחבת לו את השיר הראשון בעברית היום הלק והחשיה, דעה היום. זכה מועם צפו שחקים והרי רום. סביבי השחיר מרחב שדות מרחב אלם; הרחיק שבילי – שבילי בודד, שבילי שומם...

שירת רחל

על אורי ועל אביב

רחל נפגעה מאד מהגרוש ונדדה בין דירות זמניות בצפת, ירושלים ותל אביב. היא כתבה כל הזמן, חיה בדלות ובבדידות, וסבלה מאד מהמחלה שגדלה בגוף ובנשפ בגופה היא הרויחה מעט מאד מפרסום שיריה בעתון "דבר" וקצבה חדשית קטנה מירשת אביה. היא נפטרה ב, 1931- בהיותה בת 40 בלבד, ובשנים האחרונות לחייה כתבה את רב שיריה.

רחל כתבה שירה אישית, לירית ואמיצה, המעוררת רגשות עמוקים. בכתיבתה הרבתה לעסק בנושאים ככמיהה לאהבה, געגועים, בדידות, החמצה, מותה המתקרב ואהבות נכזבות - לגברים, רעיונות ונופים. למרות הפדמית הפשוטה והבהירה של יצירתה, רבים משיריה כתובים בתחבום ובשפה גבוהה, יש בהם הרבה סודות והם מזמינים קריאה נוספת. השירים שלה הם פופולרים וחשובים מאד בתרבות העברית, לומדים אותם בבית הספר, ורבים מהם הלחנו והושרו בפי מיטב הזמרים.

רחל

אָבִיב

ירושלם

השכחתי תריסים לתקרות	ק"ה ביני - השקטתה -- ובינך.
אם בלתי לא נשלתי גרין -	ארסוני, פנקס ונלביני
הוא בן השקיה נחמים.	איך אבד לנשים סגנון
והשירה והשירה והגנין.	את אשר לי אגרתו בסתיו

האניני האנניני קך כנשמי
 הארמיק סבוליו או אויל...
 או אויל אחרת אף השגם.
 רק השגם... השגם ורי

יוסן תרסני

זמר נוגה על רחל ורחל

הַתְּשַׁמַּע קוֹלִי, רְחוּקִי שְׁלִי,
הַתְּשַׁמַּע קוֹלִי, בְּאִשֶּׁר הִנֵּה –
קוֹל קוֹרָא בְּעֵז, קוֹל בּוֹכָה בְּדַמִּי
וּמַעַל לְזָמַן מְצוּהַ בְּרַכָּה?

תִּבֵּל זֹרֵב וּדְרָכִים בָּהּ רַב.
נִפְגָּשׁוֹת לְדַק, נִפְרָדוֹת לְעַד.
מִבְקֵשׁ אָדָם, אֶךְ פּוֹשְׁלוֹת רִגְלָיו,
לֹא יוֹכֵל לְמַצֵּא אֶת אִשֶּׁר אָבַד.

אַחֲרוֹן יָמֵי כְּבֹר קְרוֹב אוֹלִי,
כְּבֹר קְרוֹב הַיּוֹם שֶׁל דְּמָעוֹת פְּרִידָה,
אַחֲפָה לָּךְ עַד יִכְבוּ חַיִּי,
כְּחֹבוֹת רַחֵל לְדוֹדָהּ.

JODY ARIK *ET* SCHUMLIK

Solvege ?Rachel? Michael Berenstien
Poème d'amour qui ne continuait pas à
cause de la guerre

הצעה לטיול פרדס מינקוב

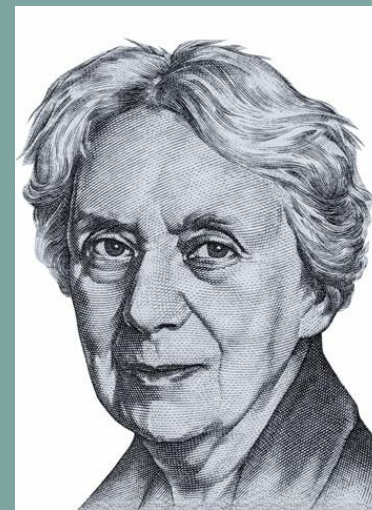
- רחל המשוררת בפרדסים של רחובות
- במקום שבו החלה רחל את דרכה בארץ, מפעילה כיום המועצה לשימור אתרים את אתר הפרדסנות ע"ש מינקוב. פרט לסיפורה של רחל, שומעים המבקרים באתר את סיפורו של זלמן מינקוב, ומסיירים בין בית אריזה ובו תצוגה המשחזרת את תהליך הקטיפה, המיון והאריזה בימי ראשית הפרדסנות, באר מים שעומקה כ-25 מטרים ולה משאבה ממונעת ששימשה להשקיית הפרדס, ותעלות השקיה. בעונת ההדרים קוטפים תפוזים וסוחטים מיץ טבעי. עוד באתר: חיזיון אור-קולי המספר את סיפור ענף הפרדסנות מתחילת המאה ועד ימינו, רכבת הנוסעת בין עצי הפרדס ועוד. מתאים מאוד למשפחות עם ילדים.

- מה אנחנו זוכרים מרחל המשוררת? בעיקר את אהבתה לאגם הלאומי, הכנרת. לא רבים יודעים או זוכרים שאת דרכה בארץ החלה דווקא בפרדסים של רחובות. היה זה ריח ההדרים המסחרר שהשאיר בארץ את הצעירה בת ה-19 שהגיעה מאירופה ונשבתה בקסם הארץ-ישראלי. צריך הרבה דמיון כדי לתאר את רחל השברירית שולחת ידה אל הטורייה, אבל זה בדיוק מה שקרה לאחר שהיא נשלחה על ידי חנה מייזל-שוחט, ממייסדות ומנהיגות תנועת הפועלות בארץ ישראל, לעבד את אדמת הפרדסים ברחובות, מושבת העלייה הראשונה.

הנרייטה סאלד

מחנכת של עם שלם
כל סיום הוא גם
התחלה חדשה

בתחלת שנות ה-80 של המאה ה-19 נחשפה לספורים הקשים של הפליטים שהגיעו בגל ההגירה של יהודי רוסיה לארצות הברית. כדי לסייע בקליטתם, ב-1891 יסדה סאלד בית ספר ערב ללמודי אנגלית למהגרים. היא עסקה גם בכתיבה, עריכה ותרגום והקימה את האגודה הציונית הראשונה בבולטימור. בהמשך עברה לניו יורק, ודירתה הייתה למוקד פעילות של נשים יהודיות משכילות שנתמכו לקדום הרעיון הציוני. ב-1904 החלה ללמד בבית המדרש הקונסרבטיבי לרבנים, והייתה האישה הראשונה שלמדה במוסד.

ב-1909 בקרה סאלד בארץ ישראל ונחרדה למראה העני, התחלואה, תנאי החיים הקשים וההיגיינה הירודה ביישוב. בשובה מזעזעת לארצות הברית החליטה להתמקד בעשייה ציונית, ולשם כך הקימה ב-1912 את ארגון הדסה, הסתדרות הנשים הציוניות באמריקה. בקסמה סחפה את נשות יהדות ארצות הברית לפעילות למען שפור מעמדן וקדום הבריאות והרוחה בארץ ישראל. בזכות בשוריה וקשריה החמים עם יהדות ארצות הברית גישה לאורך השנים תרומות שאפשרו לה להגשים את חזונה. ארגון הדסה הלך והתרחב, מתנדבות נשלחו לארץ, וב-1918 שגרה לירושלים משלחת רפואית, שהפכה לימים לבסיס להקמת ההסתדרות הרפואית הדסה.

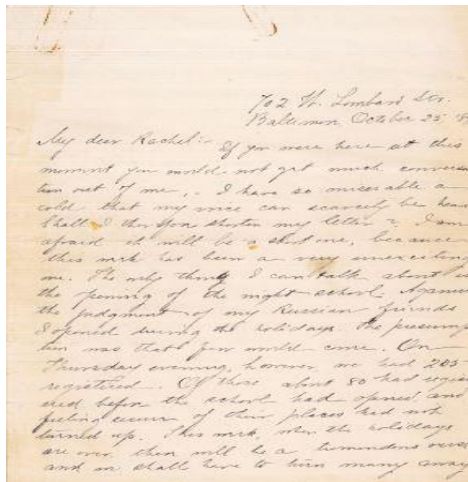

הנריטה סאלד (1860-1945) הייתה מנהיגה

ציונית פורצת דרך, מחנכת ועורכת ספרותית. סאלד תרמה תרומה ענקית ליצירת התשתית למערכות הצבוריות בתחומי הרפואה, החינוך, הרוחה והסעוד ביישראל. הייתה ממייסדות ארגון נשות הדסה, עמדה בראש ארגון עלית הנער ופעלה לקדום זכויות נשים.

סאלד נולדה בבולטימור שבארצות הברית למשפחה שהגרה מהונגריה, הייתה הבכורה משבע אחיות, ששלוש מהן נפטרו בילדותן, וסיעה מאוד בגדולן. בגיל 16 סימה בהצטיינות את למודיה בבית הספר היהודי ובתיכון המקומי הפללי. היא נאלצה לוותר על למודים אקדמיים מכיון שהיו סגורים בפני נשים, ועבדה בהוראה בבית ספר לנערות. כבר אז בלטה הנערה האינטלקטואלית בכשוריה, רגישותה החברתית, פעילותה למען הכלל והשקפתה ההומניסטית.

Dans une autre lettre, une semaine plus tard, elle écrit à sa sœur : « Je mange, je bois et je dors avec des Russes. Cela me préoccupe tellement que je retombe dans mes travers d'enfant, rêvant d'être un homme. Je suis sûre que si je l'étais, je pourrais mettre en œuvre des projets qui leur seraient très bénéfiques.» « L'école », écrit-elle, ouvrit effectivement ses portes et rencontra un vif succès, et l'argent fut même trouvé pour louer davantage de salles.

להיות אישה, להיות גבר, להיות אני

”בכל הנוגע לי, אני ביתו של אבי. יש משהו וולגארי ומעורר שאט נפש ברווחה. אני מרגישה קרובה הרבה יותר ליהודים רוסים אלו מאשר לאחרים.” אך גם העדפה זו. היא מוסיפה, גרועה כנראה באותה מידה כמו אלו שמגנים אותם בשל נזקקותם. האם הסבל שעברו הפך אותם לאידיאלים בעינייה? היא שואלת ספק את אחותה ספק את עצמה. ”בכל מקרה, אין לי רצון גדול יותר מאשר להקדיש להם את כל כולי.”

במכתב נוסף שבוע מאוחר יותר היא כותבת לאחותה שוב: ”אני אוכלת שותה וישנה רוסים. העניין מעסיק אותי כל כך שחזרתי לערגה הילדותית שלי להיות גבר. אני בטוחה שאם הייתי אחד הייתי יכולה להוציא לפועל תכניות שיועילו להם מאוד.” ”בית הספר”, היא כותבת, אכן נפתח לדרישה גדולה, ואפילו נמצא הכסף לשכור עוד חדרים.

אהבה נכזבת לימודי רבנות

"מכתב לידיד יקר מכל"

ב- 1904 החלה סאלד ללמוד בבית המדרש הקונסרבטיבי. במיוחד התרגשה להתחיל את לימודי התלמוד. כאשר נכנסה לראשונה לכיתה, פגשה את פרופסור לואיס גינצבורג. פרופ' גינצבורג היה כוכב עולה בתחומו. הוא גם היה בעל עיניים כחולות בורקות, וזקן אדמדם ומטופח. והוא היה צעיר ב- 13 שנה מסאלד בת ה- 45. גינצבורג וסאלד התקרבו מקצועית – היא סייעה לו במחקרו – וגם אישית. כלפי חוץ היא הייתה ידידתו. אך בינה לבין עצמה נאלצה להודות כי היא מאוהבת.

ביולי 1905 כתבה סאלד מכתב ל"ידיד יקר מכל":
"ישבתי עם מכתבך היקר בידי במשך כל היום. אני לא יכולה לחכות עוד – אני חייבת לענות תשובה שתחרוץ את דיני למות... אתה חייב לדעת הכל. בחדשים קשים אלו, של מאבקי הבודד בעצמי, בטח גרמתי לך לחשוד, בשל ראייתך החדה, במאמצי להפעיל שליטה עצמית. בטח הכחשת זאת – הייתי שלוה רק לידך... מדוע אם כן שאמנע מ"להרוג אותך" במילים מפורשות. כל אושרי תלוי בך. אתה הראשון שמעניק לנפשי את הנשיות שלה. נפש שעד שהתעוררה על ידך, ידעה רק אהבת בת לאביה. אתה מנחש את השאר, ואת כל שאסכים לסבול על מנת להחזיק בך לעד."

ב- 1902, כאשר נפטר אביה, הצטרפה אליה אמה. דירתן של נשות סאלד הפכה למרכז לנשים יהודיות משכילות שדנו בדרכים שונות לקדם את האידיאולוגיה הציונית. הן אירחו חוגי ערב, מפגשים והרצאות. באותה תקופה החלה הנרייטה ללמוד בבית מדרש לרבנים קונסרבטיבים, שהסכים לקבלה בתנאי שתצהיר שאין בכוונתה לדרוש תואר רב. היא הייתה האישה הראשונה ללמוד במוסד זה. שם גם פגשה את מי שיביא, לבסוף, לפתיחת פרק חדש בחייה.

- ב 1920-עלְתָה סְאֵלד בַּת ה 60-
 לְאָרֶץ וְנִהְלָה אֶת פְּעִילוֹת הַרְפוּאָה
 וְהַרוּחָה שֶׁל אֲרָגוֹן הַדְּסָה. נֹסֵף
 לְמַרְפָּאוֹת שֶׁהַפְּעִיל הָאֲרָגוֹן בִּישׁוּב,
 סְאֵלד יִזְמָה הַקָּמַת בְּתֵי חוֹלִים, בֵּית
 סֵפֶר לְאַחִיוֹת, בֵּית סֵפֶר לְעִבּוּדָה
 סוּצְיָאֵלִית וּמִיזְמֵי רוּחָה. הִיא בִּהְנָה
 בְּהִנְהָלָה הַצִּיּוֹנִית הָעוֹלָמִית
 וְהַחֲזִיקָה אֶת תֵּיק הַחֲנוּךְ
 וְהַבְּרִיאוֹת. ב 1933-בְּהִיוֹתָה בַּת
 73, מִנְתָּה סְאֵלד לְנַהֵל אֶת עֵלִית
 הַנְּעָר. בְּהוֹבְלָתָה קָלַט הָאֲרָגוֹן בְּאָרֶץ
 כ 30-אֶלֶף יִלְדִים וּבְנֵי נְעָר שֶׁנִּמְלְטוּ
 מִהַשְּׁלֵטוֹן הַנָּאצִי וּרְבִים נֹסֵפִים
 מֵאֲרָצוֹת עֶרֶב. הָאֲרָגוֹן סִפֵּק לָהֶם
 מְגוּרִים, מְסַגְרוֹת חֲנוּךְ וְשֵׁרוּתֵי
 רְפוּאָה וְרוּחָה.

בשנת 1912 בתקופת פורים, יזמה פנס, אליו הגיעו 38 נשים ציוניות, בבית הכנסת הרפורמי "טמפל עמנואל". סאלד קראה לנשים לפעל למען הבריאות של הצבור היהודי בארץ ישראל, דבר שיתרם לטענתה, מלבד הסיוע לתושבי ארץ ישראל, גם להזדהות

הציונית של יהודי ארצות הברית. **בעקבות הפנס קמה ההסתדרות הציונית הדסה.**

בסיועם הכלכלי של הנדבנים לינה ונתן שטראוס, נשלחו לארץ ישראל בשנת 1913 שתי אחיות רחמניות, רחל לגדי ורוז קפלן, אשר הקימו את פחנת הבריאות הראשונה הצבורית בירושלים מול בתי אונגריין בירושלים

הצעיר הוא בעל עיניים טובות יותר, אך הזקן מיטיב לראות ממנו. הנרייטה סאלד

• בְּיִשְׂרָאֵל מֵצִין "יוֹם הָאֵם" בְּיוֹם ל' בְּשֶׁבֶט; תַּאֲרִיךְ פְּטִירְתָּהּ שֶׁל הֶנְרִיֶּטָה סָאֵלֵד (אִם כִּי לְמַעֲשֵׂה, הִיא נִפְטְרָה לְאַחַר הַשְּׂקִיעָה, וְלִכֵּן בָּא 'בְּאֲדָר, (כְּאוֹת הוֹקְרָה עַל הַיּוֹתָה "אִם" לְבְנֵי הַנְּעָר הַיְהוּדִים שֶׁבָּהֶם טְפָּלָה לְמָרוֹת שֶׁהִיא עֲצָמָה לֹא הִיְתָה אִם

• עַל שְׁמָה, נִקְרָאִים קִיבוּץ כֶּפֶר סָאֵלֵד, גִּבְעַת הָאֵם, מִכוּן הֶנְרִיֶּטָה סָאֵלֵד, כֶּפֶר הַנוֹעָר רֵמַת סָאֵלֵד, בְּתֵי סֵפֶר וּרְחוּבוֹת רַבִּים בְּיִשְׂרָאֵל, סִפִּינַת מַעֲפִילִים וְאֶף יִצְאוּ בּוֹלִים עִם תְּמוֹנַתָּהּ וְשֵׁטֶר הַחֲמֵשׁ לִירוֹת יִשְׂרָאֵלִיּוֹת

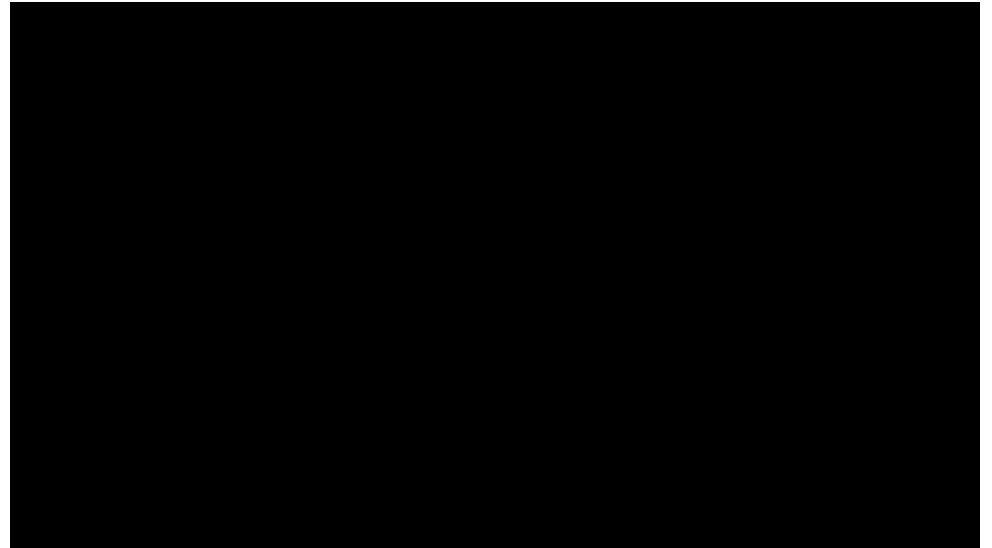
• Le kibboutz Kfar Szold, Givat Haém, l'Institut Henrietta Szold, le village de jeunesse de Ramat Szold, de nombreuses écoles et rues en Israël, un navire d'immigrants illégaux, et même des timbres à son effigie et le billet israélien de cinq livres portent son nom.

Héritage מורשת

ירושה

מכון הנרייטה סאלד
הוא מכון צבורי ששם לו למטרה
לקדם את החינוך והחברה בישראל.
פעילות המכון כוללת מגוון מיזמים
ומחקרים המבצעים עבור
משרדי ממשלה, רשויות מקומיות,
ארגונים וקרנות בארץ ובחו"ל.

L'Institut Henrietta Szold est un établissement public qui œuvre pour le développement de l'éducation et de la société en Israël. Ses activités comprennent divers projets et recherches menés pour le compte de ministères, de collectivités locales, d'organisations et de fondations, en Israël et à l'étranger.

גולדה מאיר

ראש ממשלה אישה
YES WE CAN

**"פסימיות היא מותרות שיהודי
אינו יכול להרשות לעצמו".**

**« Le pessimisme est un
luxe qu'un Juif ne peut se
permettre. »**

גולדה מאיר בראשות הממשלה

- עם פטירת ראש הממשלה לוי אשכול ב-1969 מנתה מאיר לממלאת מקומו מטעם מפלגת העבודה, ובבחירות שנערכו בהמשך השנה נבחרה לראשות הממשלה. זמן קצר לאחר מכן התחילה מלחמת ההתשה בסיני.

- באוקטובר 1973 פרצה מלחמת יום כפור, שבתמה סימה מאיר את דרכה הצבאית רבת השנים. ועדת החקירה הממלכתית פטרה אותה מאחריות ישירה למחדלי המלחמה, והיא נבחרה שוב בבחירות בדצמבר 1973 למרות זאת, באפריל 1974 התפטרה מאיר מהממשלה בעקבות פרסום דוח אגרנט, ועל רקע הבקרת הצבאית על אחריותה לתוצאות המלחמה. בהודעת ההתפטרות צינה כי "קימת תסיסה שאין להתעלם ממנה" והזכירה את חשיבות עקרון האחריות המיניסטריאלית.

42 ימים אחרי שפרצה מלחמת יום כיפור גולדה מאיר החליטה על

הקמת ועדת חקירה ממלכתית

ועדת חקירה ממלכתית עכשיו

הבלדה על גולדה ובן גוריון

גולדה מאיר ודוד בן-גוריון נפגשו לראשונה ב 1917 במילווקי, ארה"ב. היא הייתה פעילה ציונית -סוציאליסטית צעירה ולהוטת, והוא היה גולה מארץ ישראל שהגיע לארה"ב לאחר שהטורקים גרשו מהארץ את כל מי שהיה קשור לתנועה הציונית. בקורו במילווקי היה קצר, יום אחד בלבד, אבל משמעותי מאוד עבור תושבי העיר היהודים שראו בצעירים הציוניים מפלשתינה כמו שליחים מעולם אחר.

היא לא באמת פגשה אותו אבל התרשמה מאוד מהאיש עם הבטחון בעצום פגישתם השניה הייתה כבר בתל אביב. גולדה הגיעה לארץ ביולי, 1921, ויחד עם בעלה הטרי ואחותה, בסופו של מסע רב תלאות שנראה בלקוח מספר הרפתקאות מסעיר.

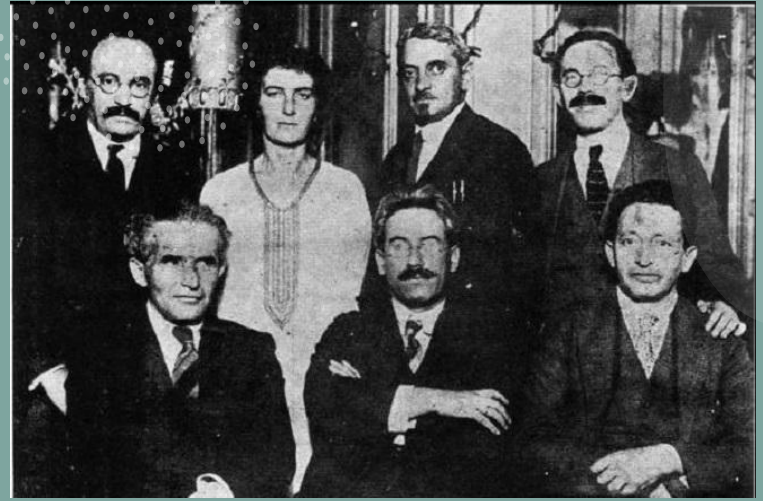
בן-גוריון חזר לארץ אחרי גלות של מספר שנים באוגוסט של אותה שנה, בלי פולה והילדים, שנשארו בינתיים בלונדון. הוא גר בחדר ששוכר ברחוב לילינגבלום, שם הייתה מתבנסת מדי פעם חבורה של מנהיגים ציוניים צעירים לשמע את דבריו. באחת השבתות הזמנה למפגש גם גולדה, שאחרי מספר שנות פעילות ב"פועלי ציון" באמריקה, כבר התחילה מסע פוליטי בארץ חדשה ובשפה שאותה עדין לא דברה היטב

"מעט מאוד הבינותי ממה שהוא אומר" ספרה לימים גולדה על המפגש הראשון שלהם בארץ ישראל, אבל התרשמתי מהאישיות הזאת, ומאידך שאנשים מקשיבים לו."

- 1930- הוקמה מפא"י – שהייתה מאותו יום והלאה לבית הפוליטי של שניהם. בן-גוריון היה ראש התנועה, ובבחירות לאספת הנבחרים השלישית גולדה קבלה את המקום ה-20, שהספיק לה כדי להכנס בחברה באספה.

- עם הזמן, גולדה הפכה ממעריצה של המנהיג הבלתי שול התנועה, לחלק בלתי נפרד מהמעגל הפנימי של ראשי ההנהגה הציונית בארץ. מעבר לעבודתה הרשמית במועצת הפועלות ובהסתדרות, היא פתחה קשרים הדוקים עם בן-גוריון ושתפיו לדרך (שעם חלקם, אנשים כמו דוד רמז וזלמן שזר, היא נהלה גם פרשיות אהבים מרובות וארבות).

- רק בסוף ימיה, אחרי שהייתה כבר ראש הממשלה לשעבר ואחרי מותו של בן-גוריון, גולדה ספרה על העמק הרגשי של מערכת היחסים שהייתה להם כבר בשנים המקדמות האלה. מערכת יחסים שעד אז נרשמה בדפי ההיסטוריה במערכת יחסים מקצועית של שני אנשים שהיו שתפים באותה תנועה פוליטית.

- את הצד הרך הזה של בן-גוריון זכתה גולדה לראות גם אחרי קום המדינה, בזמן מלחמת השחרור, היא הייתה נכנסת לחדר ורואה אותו חותם על מכתבים להורים שבולים. זה לא היה בן-גוריון שבבלם הפירו – המחליט, הדעתן, זה שלא אכפת לו, היה אכפת לו. מאד. והוא אפשר לה לראות את זה.

בן גוריון אמר עליה

- "גולדה חשובה לישראל יותר מכמה מיליוני דולארים, ולכן תעשה כמיטב יכולתך שלא תעבוד .. ותנוח קצת בימי שהותה באנגליה"

• "כאשר יבוא השלום, אולי נוכל עם הזמן לסלוח לערבים על שהרגו את בנינו, אך יהיה לנו קשה יותר לסלוח להם על שאילצו אותנו להרוג את בניהם. יהיה לנו שלום עם הערבים רק כשהם יאהבו את ילדיהם יותר משהם שונאים אותנו."

« NOUS POUVONS PARDONNER AUX ARABES DE TUER NOS ENFANTS MAIS NOUS NE POUVONS PAS LEUR PARDONNER DE NOUS FORCER À TUER LEURS ENFANTS. LA PAIX S'INSTALLERA LE JOUR OÙ LES ARABES AIMERONT LEURS ENFANTS PLUS QU'ILS NOUS HAÏSSENT ». **GOLDA MEIR**

CONFÉRENCE DE PRESSE À LONDRES, 1969

חיילות בצבא הבריטי

חיילת, אשת חייל

- הנשים העבריות נלחמו על זכותן להתנדב לצבא הבריטי. הכרזות מאותה תקופה נותנות מבט מיחד על הפרק הזה בהיסטוריה הציונית, ולא פחות חשוב מכך - על פמיניזם ארץ ישראל

- באמצע שנת 1941 פנו ארגוני נשים ובהם נציגות ויצ"ו, מועצת הפועלות (היום נעמ"ת) ו"הדסה" אל הבריטים, בבקשה לפתח את חיל העזר לנשים, ה-ATS, Auxiliary Territorial Service (תרגם לא.ט.ס.), בפני מתנדבות יהודיות מארץ ישראל.

- הישוב ראה עצמו חלק מן המאבק של בעלות הברית נגד הנאצים, והקריאה לנשים להתגייס ולשרת - על אף התנגדותם של גורמים דתיים.

- לפנייה זו הצטרפה הסוכנות היהודית. באוקטובר 1941 התקבלה התשובה כי ניתן לגייס 5,000 נשים, מהן 2,000 באפן מידי

Un fil , Geste à Hannah

Et qu'y vois-tu dans le futur ?
un père demande à sa fille
Et elle répond avec un regard qui
s'éloigne
vers l'horizon
« Je vois une fine ligne, un fil, entre
l'eau
et le ciel et un homme qui marche dessus
cherchant une terre »

Revital Berger Shloman
Césarie Octobre 2024

